

“ИНВЕСТИЦИОН ЖОЗИБАДОРЛИКНИ ОШИРИШДА КАДРЛАРГА ЭЪТИБОР ҚАРАТИШ КЕРАК!”

Абдуразақ МИРЗАЕВ,
Ўзбекистон Фанлар академияси Намойи бўлими раиси,
геология-минералогия фанлари доктори

Бугунги кунда Ўзбекистон заминда 70 дан ортиқ турдаги 2000 тадан кўпроқ фойдали қазилма кони мавжуд бўлиб, уларни ўзлаштириш орқали ер ости бойликларининг юртимиз иқтисодий ривожига йўналтирилган самарали сўъб-ҳаракатлар амалга оширилмақда. Айниқса, юртимиз маъдан конлари билан бир қаторда номмаъдан фойдали қазилмаларга ҳам жуда бой.

Президентимиз раёсатида 27 апрель куни геологияда амалга ошириладиган ишлар таҳтиги ва талдаги вазифалар мукрамасига билимлаб ўқилишган йилгида охири уч йилда ийбу соҳани тубдан ислох қилиш бўйича муҳим қарорлар қабул қилингани ва шу даврда тармоқда ажратилган маблағлар 3 баробар оширилгани таъкидланди.

Дарҳақиқат, соҳадаги усуналарнинг учдан бир қисми янқиланди. 850 тадан зиёд илор инновацион технология жорий этилди. Натиклада қидриқилган қазилма бойлик туслари 3 тадан 17 тага қўлайди. Руза тарихида аниқланадиган элментлар соми 12 тадан 40 тага етказилди. 2019 йилда Марказий Осиёда илк бор замонавий аэрогеофизик комплекс ишла туширилиб, ер қатъини инновацион усулларида ўрганиш йўли қўйилди.

Вазирлар Маъжмасынинг 2017 йил 31 майдаги Қаттиқ фойдали қазилмалар ва конлари геологик ўрганиш мақсатда дастурий истиқболли танланган майдонларни ва фойдали қазилмаларнинг стратегик муҳим турлари санъатини ўзлаштириш учун ҳароқий инвестицияларни жалб қилиш мақсатларини тасдиқлаш туъисидати қарорига мувофиқ, геологик ўрганиш учун ҳароқий инвестициялар жалб қилинадиган қаттиқ фойдали қазилмалар стратегик муҳим тусларининг истиқболли майдонлари рўйхати тузилиб, унга 120 дан ортиқ фойдали қазилма кони киритилган эди. Ушбу рўйхатдаги конларнинг 50 фоизга яқин Намойи вилояти ҳудудида жойлашган. Айниқса, Қўзилқум ва Нурота кон майдонлари номмаъдан ва маъдан фойдали қазилмаларга бой бўлиб, уларда геологик тадқиқотларни олиб боришда янгича ёндашуе талаб этилади.

Намойи вилояти ҳудудида нафақат фойдали қазилма бойликлар, балки таҳноген чинқиди уюмлари қўл тулланган бўлиб, уларнинг зарур компонентларини комплекс ўрганишга йўналтирилган геологик тадқиқотларни тизимли ўтказиш натижалари юртимиз иқтисодий ривожига қўшимча ҳисса бўлиб қўйилади.

Соҳанинги инвестицион жозибадорлигини ошириш масаласи муҳокама қилинган экин, давлатимиз раҳбари бунинг учун халқаро стандартларни жорий этиш зарурлигини таъкидлади. Ҳароқий мутахассисларни жалб қилиб, геологларни JORS стандартлари бўйича маълумот тайёрлашга ўқитиш муҳимлигини қайд этди. Ўзлаштириш учун тайёр бўлган 20 та ҳожа тақрибали инвесторларни жалб қилиш, бошқа истиқболли майдонлар бўйича сароҳмоқий пайкаларни шакллантириш қозақдан қўрсатмалар берилди.

2019 йилда Намойи вилоятининг эркин иқтисодий ҳудудга айланмишига ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 26 ноябрдаги “Қимматли металлургия ости қилочилар усулида қазиб олиш фаолиятини

амалга ошириш учун шарт-шароитлар яратиш чора-тадбирлари туъисидати қарор и нафақат ҳароқий инвесторларнинг, балки мақдлий тақбирдорларнинг ҳам Қўзилқум ва Нурота маъдан майдонларидаги фойдали қазилма конларига қизиқишини оширмоқда.

Инвесторларни ўйлантирадиган муаммолардан бири шуки, тақлиф қилинётган қўғина конларнинг башоратланган захиралар экани ёки геология қидриу ишлари охирига етказилган бўлса-да, реал мавжуд захиралар давлат захиралар комиссиясига топширилиб, кон сифатида давлат рўйхатига киритилмагандир. Бу инвесторлар томонидан қайта геологик тадқиқотлар ўтказилишини талаб қилади. Инвесторда маблағ бор, лекин унда геологик тадқиқотлар учун на тақрибали мутахассис, на техник имконият мавжуд.

Айни шу масалалар ечимида Геология фанлари университетининг ташкил этилиши яқин муддатдир. Бу бўйича тақбирдор ишлари олиб борилмақда. Унга учун дастурлари Санкт-Петербур

га кўлтирилганча бўлган ҳаракатлар эса қатта маблағ талаб қилиш билан барга, сотилишига нисбатан танъарих 70-75 фоизга ташкил этади.

Бу борада геологлар учун соҳасининг етук мутахассиси бўлишининг ўзига етарли эмас, янги бошқа туъдощ соҳалар вақиллари (қончилар, технололар, геотехнологлар, иммигрантлар, физиклар) иштирокиса, уларнинг илмий салоҳиятини жалб қилмасдан, бир жамоа бўлмасдан туриб, оқдигарига қўйилган вазифаларнинг самарали ечимини топа олмайдилар.

Шу боис, бу олимлар иштирокида соҳага оид ишлаб чиқариш қорхоналарининг етук мутахассисларини жалб қилган ҳолда бирлашган илмий жамоаларни қучли илмий салоҳиятга эга бўлган кооперация қўғинасидати гуруҳлар сифатида ташкил этиб, илмий-амалий тадқиқот ва инновацион мегаполиқилалари амалга ошириш самарали натижа беради, назаримизда.

Туъри, Уздавгеолқум экспедицияларида геологик тадқиқотлар ўтказиш учун тегилик имкониятлар ва қорри мағасали мутахассислар мавжуд. Лекин улар, биринчи навбатда, ўзларига екилланган геологик қидриуаниннг давлат дастури дорисасига ишлайди. Инвестор бўли тушулган ҳолда ўзи танлаган объектда геология қидриу ишларини сифати ва таъвор олиб бориш имкониятига эга бўлган муқориб қорхонани қозиб, боши берк қўғина кириб қўлади. Бу эса, ўз навбатида, тақлиф қилинётган конларнинг инвестицион жозибадорлигига салбий таъсир қўради. Бу масалани Фанлар академияси Намойи бўлими ҳудудида

қончилк университети ва бошқа ҳароқий олий таълим муассасаларининг илор тақрибаси асосида ишлаб чиқилмоқда.

Бугунги кунда дунё тақрибасидан келиб чиқиб, қўғина ҳолларда бизан номмаъдан конларнинг иқтисодий самарадорлиги маъдан конлардан олиннадиган фойдадан анча юқорилиги эътироф этилади. Бу ўринда номмаъдан бойликларни қазиб олиш, қайта ишлаш, бойитишга ятдиган сарф-ҳароқатларнинг сезиларли даражада қамлиги, аксарият ҳолларда номмаъдан конларнинг ер юзиди ёки ер сатҳига яқин жойлашгани ҳамда улардан халқ ҳўжалигининг турли соҳаларида табиий ҳолда қўллаш имкониятининг мавжудлиги ҳам муҳимдир. Масалан, Бентонит гиллари фармацевтикадан турлиб санъоқат санъатига-ча бўлган 200 дан кўпроқ соҳада табиий ҳолда ёки қисман тозаланган ва бойитилган талда ишлатилади. Сарфланадиган ҳароқат эса сотилиш нарҳининг бор йўли 25-30 фоизини ташкил этади. Олтин маъдани қазиб олиш ва таёёр маъсулот ҳоли-

данлаб-ҳусусий шероҳик асосида ҳамда ҳароқий инвесторлар иштирокида ташкил этиш тақлиф қилинётган мобил геологик ривожига турук самарали ечими муайян.

Бундан ташқари, Бу жаърайда Намойи бўлими томонидан Фанлар академияси тасаруфидати илмий-тадқиқот институтлари лаборатория Базаси ҳамда илмий салоҳиятидан самарали фойдаланиш билан бирга, янгича ёндашуе сифатида яқин пайтда геология бўлган етук геологлар ҳамда ҳудуддаги инвесторларга тақлиф қилинётган конларнинг дастлабки тадқиқотларида иштирок этган кўса олим ва мутахассисларни жалб қилиш орқали вақтинчалик илмий жамоа қўғинасидати қорри салоҳиятга эга гуруҳни тузиш имконияти ҳам яратилади.

Бундай жамоа геология қидриу ишларининг тез, самарали, ишончли олиб борилишига ва инвесторнинг ишончини қозонишига, унинг қўғинасидан маблағ киритишига хизмет қилади.